

LÕPP ANNAB TÄHENDUSE

OLEV REMSU

Ma kvalifitseeriksin „Kõrini!” näitlejafilmiks, hea pildistikuga näitlejafilmiks. Kaadrite ilust ja efektsusest on minu meelest olulisem vaataja osadus näidata-va ruumiga, ja ehkki mina ju vaataja sisse ei näe, on minu meelest see saavutatud. Vähemalt minu puhul. Tunnen, et ma ise võiksin sellel maanteel ja sellel merel sõita nende autode ja selle laevaga, ainult Saksa politseijaoskond jäi kaugeks, ning kirikuehitamine Eestis.

Žanrilt on **Peeter Simmi** uus film „Kõrini!” *road movie* ning kokkusattumis- ja äravahetamiskomöödia. Võib

nautida vaimukaid repliike ja ladusat dialoogi, ainult et...

Komöödias peaks esinema situatsioon „kala kuival” (*fish-out-of-water*), endale täiesti võõras olukorras peaks olema peategelane ja hea oleks, kui veel mõned teisedki.

Kes on filmis „Kõrini!” „kuival”?

Kas peategelane on Stella? Ei tundu olevat, muusik sõidab omal vabal tahtel koju, ta ei ole sunnitud olukorras, isegi siis mitte, kui tema tšello tolli kinni jääb; ka siis mitte, kui ta enesetapjat Kaminskyt trööstima peab. Või pole Stella pea-

„Kõrini!”. Maarja Jakobson (Stella), Thomas Schmauser (Manfred) ja Rasmus Kaljupärv (Hunt).

„Kõrini!“. Maarja Jakobson (Stella).

tegelane? Kaminsky pole ka ise kuigi-võrd „kuival“, olgugi et peamafiooso Radtke temalt naise üle lööb ning tal vabaturmaihalus peale käib. Elust ise lahakumine oleks talle otsekui karakteripärane, ta on suitsiidikatseid sooritades oma loomulikus olekus. Natuke „kuival“ on Hunt, pangaröövlihakatis, kelle röövitud raha vastu tema tahtmist Eesti poole reisima hakkab. Aga Hunt on eestlane ja ta tahab Eestisse tulla! Hunt oleks rohkem „kuival“, kui tema riisunud raha kuhugi Valgevenesesse või Albaaniasse kaaperdataks. Ja Manfred? Temagi pole eriti „kuival“, tema täidab

peamafiooso käsku ning pidagu lõuad, vähemalt esialgu.

Kas filmis üldse on peategelast? Ühelt poolt oleks nagu tegu kollektiivse rühmategelasega (kõik Eesti suunas liikujad), teiselt poolt on Stella osa teistest ikka tähtsam, tema oleks justkui peategelase moodi.

Filmis domineerigu tegevus dialoogi üle, terviktegevus episoodide üle. Niisiis, tõepoolest lööv ja teravmeelne dialoog ei tee filmist puhast komöödiat, ka mitte espriiepisoodid.

Ma tulen hiljem selle juurde tagasi.

Vahepeal ütleksin, et *road movie* on igati väärikas žanr, mis on folkloori ja kirjanduse kaudu filmindussegi jõudnud, ulatub juuripidi **Homeroseni**. Vähesed on lugenud, aga paljud teavad „**Odüsseiat**“, Odysseuse kojusõit kestis tervelt kümme aastat ja selle jooksul oli palju surma ja palju naisi – nagu ehtsas kinos –, ja „*Odüsseia*“ on prototeekonnateos.

René Clair on pannud kogu filminduse olemuse ainsasse sõnasse – liikumine! Kus veel rohkem liigutakse kui mitte maanteel?

Niisiis, selles mõttes on „Kõrini!“ otsast otsani kinolik, ja kange liikuja kilpkonn selles filmis on midagi täiuslikku, ainult et tal on võrdlemisi kasin osa. Siinkohal võiks koguni õhata, miks neid *road movie*’sid on meil nõnda kasinalt!

Nüüd küsigem, kas poolkomöödia on olemas?

Žanri ripakile jätmise maksab end kurjalt kätte. Asi on selles, et vaataja tuleb häälestada kindlale tinglikkuse kriteeriumile – milliseid väljamõeldisi peaks ta emotsionaalselt uskuma ja misugused lähevad juba liiale ning ei tundu talle seetõttu tõepärased. See, juba filmi proloogis või koguni eelinformatsiooni kaudu antud võti on üsna lõplik otsus, kõik vahepealsed variandid, et kord nii, kord naa, ei sobi. Igasugune kõikumine tundub tavavaatajale kahtlane, kõigutamine koguni narrimisenä.

„Kõrini!“.
 Ülal:
 Thomas
 Schmauser
 (Manfred).
 All:
 Rasmus Kaljujärvi
 (Hunt) ja
 Thomas
 Schmauser
 (Manfred).

Ma rõhutan – tavavaatajale. Kui keegi siinkohal mõtleb või lausub, et talle just määramatus meeldib, siis ei lükka see kuidagi siinset väidet ümber.

On selge, et *road movie* peegeldab tegelikkust üldiselt mimeetilisemalt, komöödia lubab endale suuremaid vabadusi. Komöödias, narrituskomöödias näiteks, võiks kilpkonngi rääkida, endale võilillelehti nõuda, *road movie's* ei oleks see eriti soovitatav.

Filmis „Kõrini!“ leidub iseenesest kütkestavaid episoode (lausa espriid), mille kohta vaataja võib öelda: mina seda ei usu, elus nõnda ei juhtu. Püüame mõnda neist nimetada: see, et Hunt ei kontrolli kohe vineerkasti sisu; see, et enese-

tapumõtetega Kaminsky end Hundil tappa palub, kui avastab röövli oma *rekka*-kabiinist; see, et Manfred oma matuseauto kummi tühjaks laseb, kui oleks vaja hakata Eesti poole suunduvat raha jälitama; see, et Stella maksab laevasõidu pileti Kaminsky eest; see, et Rostocki sadamatöölise räägib eesti keelt; see, kuidas Hunt ja Manfred vestlevad, üks laevakartseris, teine laevatekil; see, et Manfred aheldatakse laevatrepi külge; see, et politsei peatab Kaminsky *rekka* Eestis ja mis sellest johtub; see, kuidas Manfredi matuseauto nii-öelda õigele matusele jõuab; see, et peamafiooso Radtke tuleb Eestisse raha järele; see, et kirik selle rahahunniku omandab.

Need ja veel mõned episoodid oleksid avatavad nagu *road movie*'le võõra tinglikkusevõtmega, ent loodame, et mõne neist neelab vaataja alla – olgu pealegi, need tahavad filmi ju naljakaks ja põnevaks teha. Mina oleksin siinkohal soovinud näha tegelikkuse täpsemat peegeldamist.

Kõigil teeleminejail peab olema motiiv – Trooja sõda lõppes, etalonteelist Odysseust ootas Ithaka saarel kaunis Penelope, kohe selge, miks heeros kodu poole purjetas ning miks ta peatuspaikadest viimaks jalga laskis.

Filmis „Kõrini!” aga tundub röövitud raha liikumise siht, Eesti, üsna põhjendamatu. Veelgi usutamatum on raha saatus Eestis, see kuulub juba muinasjuttude valda. Või tuleb eesti pastorit, kes jumalat tohutu annetuse puhul tänab, vargana (vähemalt leiu teatamata jätjana) käsitleda?

Mõisteta, miks Eesti poole teele asub Stella, kõik tema peatused ja maantee äärde jätmised on samuti selged. Kaminsky puhul oleks nagu oodanud suuremat põhjendamist. Hunt ja Manfred liiguvad raha järel, raha liikumine sõltub Kaminsky sihist, mille seletus jääb ähmaseks.

Muide, üks selle loo jutustamise küsitavusi on liiga hõre punktiirsus. Muidugi, ekraanitegevus peabki olema fragmentaarsem peegeldatavast tegelikkusest, kuid minu meelest on „Kõrini!” ähmasuseni hõre, episoodide seost ja nendevahelist loogikat on kaunis raske tabada. Olgu siinkohal näiteks toodud Stella ja Kaminsky lähenemine. Nende tüllimine kuid ja leppimisi tulnuks tegevusega rohkem põhjendada. See liin ju ei ole naljakas, jah, komöödias võidakse enam-vähem ilma põhjuseta riielda ja rahu sõlmida, tõsisemas žanris mitte. Selge, et Stella ja Kaminsky peavad jõudma mingite suheteni, selle kirjutab ette vaataja. Ainult et nende suhete tekimine peab olema põhjendatud tege-

vusega, halvemal juhul dialoogiga, aga vähemalt mina ei leidnud kumbagi. Muidugi soovib Stella enesetappu ära hoida, ainult et päris intiimseks minek ei tundu olevat karakteripärane, vähemalt jääb tee selleni õhku rippuma.

Aga üks asi on jutustamises suisa meisterlik – see, kuidas selles mitmeliinilises tegevustikus kord liinid kokku, kord jälle lahku viiakse. Taksoavarii, seiklused bensiinjaamas politseiga, politseijaoskond, toll, laev, hääletamised maanteel, Stella eramu Eestis jne. Ning kulminatsioonis (elektrijaama episoodis) on need jälle kõik koos nagu vaja.

Karaktereid on Stella kirjutatud võrdlemisi üheplaaniliseks subtiilseks muusikuks, temas ei ole oksüümoroonlust (sisemist vastukäivust), nõnda et ta on pealispidne komöödiategelane. Väga kõitev on Manfred – jumalakartlik pisimafiooso. Mis seal ikka põgeneda, kui pilve veerelt on niigi kõik näha, ka sinu sisse, eks ole? Nõnda et tema loogiline käitumine on ülesandmine.

Ka Hunt oleks nagu oksüümorontegelane, ta käitub külmavereliselt ja professionaalselt, siis jälle kãpardlikult, ent Hundi vastuoksused ei ole harmoonilised, need ei kõla kokku ja jäävadki kiiva.

Tegelaste elulood avanevad liiga hilja, peamiselt laevaepisoodides ja üksteise järel (see tundub kuidagi kunstlik), pealegi jutustavad tegelased oma minevikust ja lapsepõlvest ise, me saame teada kõike pauhti ja korraga. See pole päris hea. Selleks et muuta karakterid usutavamaks, oleks tegelaste CV pidanud pudenenema üksikseikade kaudu juba varem. Ent parem hilja kui mitte kunagi, ärajutustamise järel muutuvad tegelased tõepärasemaks *road movie* võtmes, kaugenevad komöödiast.

Alustasin tõdemusega, et tegemist on näitlejafilmiga, ja põhimõtteliselt ei saa kellelgi olla selle vastu, et publikule näidatakse tema lemmikut. Ainult et lugu olgu siiski omatähenduslik. See, et pub-

„Kõrini!“.

Ülal:

Rasmus Kaljujärvi
(Hunt) ja
Heio von Stetten
(Kaminsky).

All: Maarja
Jakobson
(Stella) ja
Heio von Stetten
(Kaminsky).

lik soovib vaadata **Maarja Jakobsoni** (Stella) ja et tema soovile vastu tullakse, ei põhjenda veel loogikavigu loos, kuigi on ette teada, et publik vaatab neile läbi sõrmede. Õnneks ei ole Stella osa seda-võrd kunstlik ja võõras nagu kahe eesti seebitegelase osad, mis on samuti tehtud ilmselt publiku õhus rippuvale tellimusele vastu tulles. Maarja Jakobson mängib Stellat usutavalt ja loomulikult, ainult et kuidagi tühjalt ja ebafunktsionaalselt, pigem visuaalselt kui sisuliselt. Minu arvates mängib **Thomas Schmauser** (Manfred) keerulise oksüümorontegelase osa puhtalt välja, kusjuures just ko-

möödia võtmes, sellise komöödia võtmes, mille puhul tuleb poole suuga muiata, mitte laia lõuaga lõkerdada.

Kõige usutavam on **Heio von Stetteni** enesetapja (Kaminsky), ta on veenvaks mänginud ka lähenemise Stellale, ainult et sellel karakterosal ei ole täitmise ega sisu poolest küll midagi ühist naljaga, isegi musta huumoriga mitte. Kui ma eespool tõdesin, et selle loo puhul on mõneti tegemist kollektiivse rühmtegelasega, siis ansamblimänguga küll mitte.

Ja täiesti langeb ansamblist välja **Arthur Talvik** võõrustajast pastorina. Mulle jääbki arusaamatuks selle pisiosa otstar-

ve. Kas see mustakuuemees on valetaja? Kas filmil on siis ateistlikke toone? Vestlesime ühe filmiasjatundjaga sellel teemal. Ta ütles, et tegemist on *inside joke*'iga. No kuulge! Iga lugu peab olema omatähenduslik, peab olema lahti mõtestatav ilma eel- ja kõrvalinformatsioonita. Mulle jääb kangesti mulje, et produtsent on vägisi tikkunud ise oma filmi. Pealegi annab lõpp loole tähenduse ja lõpp on rikutud.

Operaator Rein Kotov ja režissöör Peeter Simm filmi „Kõrini!“ võtetel. Ergo Kulla (Ruut) fotod

PEETER SIMM on sündinud 24. veebruaril 1953 Kiviõlis. 1976. aastal lõpetas ta cum laude Üleliidulise Riikliku Kinematograafiainstituudi Aleksandr Stolperi õpilasena mängufilmide režissöörina. Aastatel 1975 – 1993 töötas ta Tallinnfilmis, 1993 rajas stuudio Lege Artis Film. Töötanud ka teistes stuudiotel. 1975. aastast on Simm teinud režissöörina mängu- ja dokumentaalfilme, lavastanud teatris ja kirjutanud filmistenaariume. Filmid: 1975 „Kõik omad poisid“ (lühimängufilm); 1976 „Võsakurat“ (lühimängufilm); 1977 „Tätoveering“ (lü-

himängufilm, kolmas novell kassettfilmis „Karikakramäng“, teiste novellide režissöörid Peeter Urbla ja Toomas Tahvel); 1978 „Stereo“ (lühimängufilm, telekraanil 1991); 1979 „Sireen“ (dokfilm); 1980 „Ideaalmaastik“ (mängufilm; žürii auhind parima režii debüüdi eest XV üleliidulisel filmifestivalil Tallinnas 1982, XXVI rahvusvahelise autorifilmide festivali žürii eriauhind San Remos 1983); 1981 „Mitut värvi haldjad“ (dokfilm); 1982 „Arabella, mereröõvi tütar“ (mängufilm); 1983 „Järgmine loosimine“ (dokfilm); 1983 „Alternatiiv“ (dokfilm, koos Peep Puksiga); 1985 „Puud olid...“ (mängufilm); 1986 „Nõo kool 300“ (dokfilm); 1987 „Tants aurukatla ümber“ (mängufilm); 1989 „Inimene, keda polnud“ (mängufilm; žürii eripreemia Lübecki festivalil 1990); 1989 „Balti tee“ (dokfilm); 1991 „Meie venelased“ (dokfilm); 1991 „Ankur“ (lühimängufilm); 1994 „Ameerika mäed“ (mängufilm; näitlejapreemia Maria Avdjuškole festivalil „Balti pärl“ 1995); 1996 „Teatri juubel“ (dokfilm); 1998 „Veidike metsa poole“ (dokfilm); 1999 „Tempo di valse“ (dokfilm); 1999 „Aida“ (lühimängufilm; kolmas novell kassettfilmis „Niisugused kolm lugu...“, teiste novellide režissöörid Ervin Õunapuu ja Askolds Saulitis); 2001 „Nagu Nool“ (dokfilm); 2001 „Head käed“ (mängufilm; kuus erinevat auhinda Berliinis, Sankt Peterburgis, Minskis, Anapas, Riias ja Lecces, Itaalias); 2002 „Elu pärast maailma lõppu“ (dokfilm); 2002 „Sõda pärast sõda“ (dokfilm); 2004 „Söerikastaja“ (dokfilm); 2004 „Inimene pole kala“ (dokfilm); 2006 „Kõrini!“ (mängufilm); 2006 „Teisel pool pidalitõbe“ (dokfilm; koos Vahur Laiapeaga). Lavastanud teatris Issaak Babeli näidendid „Maria“ (1988, Eesti Draamateater) ja „Loojang“ (1997, Ugala), Toomas Raudami ja Peeter Simmi näitemängu „Kino-Mati“ (2002, Rakvere Teater) ja televersiooni Rakvere Teatris lavastunud Rünno Saaremäe „Jaanitulest“ (2003, ETV).